

SPRAWOZDANIE

STANISŁAW CIEŚLAK SJ

AIK Kraków

SPOTKANIE KSIĘŻY PROFESORÓW I WYKŁADOWCÓW HISTORII KOŚCIOŁA, NOWE OPOLE K. SIEDLEC, 5-6 IV 2018

Kolejne, coroczne spotkanie księży profesorów i wykładowców historii Kościoła odbyło się w dniach 5-6 kwietnia 2018 r. w Nowym Opolu k. Siedlec. Gospodarzem spotkania była diecezja siedlecka czyli podlaska, która w tym roku obchodzi jubileusz 200-lecia istnienia. Spotkanie zgromadziło 65 księży i jednego brata zakonnego, profesorów i wykładowców historii Kościoła, reprezentujących polskie ośrodki akademickie oraz seminaria diecezjalne i zakonne. Wśród nich byli ks. biskup prof. dr hab. Jan Kopiec, ordynariusz diecezji gliwickiej oraz przewodniczący Sekcji Historyków Kościoła przy Episkopacie Polski, ks. arcybiskup dr Edmund Piszcz (arcybiskup senior archidiecezji warmińskiej, były przewodniczący Sekcji Historyków Kościoła przy Episkopacie Polski) oraz ks. arcybiskup dr Adam Szal, metropolita przemyski. Uczestnicy spotkania przyjechali do Nowego Opolu k. Siedlec 4 kwietnia wieczorem i zostali zakwaterowani w nowoczesnym gmachu Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Siedleckiej im. św. Jana Pawła II przy ul. Seminaryjnej 26.

Pierwszy dzień spotkania rozpoczęła Msza święta o godz. 7.30 rano w kaplicy seminaryjnej. Koncelebrowanej Mszy św. przewodniczył ks. arcybiskup E. Piszcz, a kazanie wygłosił ordynariusz diecezji siedleckiej ks. biskup Kazimierz Gurda. W koncelebrze byli także: ks. biskup J. Kopiec, ks. arcybiskup A. Szal oraz ks. biskup pomocniczy siedlecki Piotr Sawczuk. Ks. biskup K. Gurda zaznaczył w kazaniu, że tegoroczne spotkanie profesorów i wykładowców historii Kościoła

wpisuje się w jubileusz 200-lecia istnienia diecezji siedleckiej. Poinformował też, że w dniach 7-8 czerwca 2018 r. odbędą się w Janowie Podlaskim uroczystości związane z jubileuszem 200-lecia diecezji siedleckiej (przez pierwsze sto lat – diecezji janowskiej).

Warto dodać, że w związku z jubileuszem będzie obradowała w Janowie Konferencja Episkopatu Polski a janowska kolegiata Trójcy Świętej zostanie podniesiona do godności Bazyliki Mniejszej. Z myślą o zbliżającym się jubileuszu diecezji siedleckiej ks. prałat dr Zbigniew Sobolewski przygotował okolicznościową publikację pt. *Imię Twoje wystawiamy. Dzieje Diecezji Siedleckiej (1818-2018)*, (Siedlce 2018). We słowie wstępnym ks. biskup ordynariusz diecezji siedlecki K. Gurda napisał: „Autor w sposób bardzo umiejętny i przystępny przedstawia dwustuletnią historię ludu Bożego, zamieszkałego pomiędzy Wisłą a Bugiem na wschód od Warszawy; ludu, który podążył za Chrystusem drogami wiary i miłości”¹. Każdy z uczestników spotkania otrzymał w darze egzemplarz w/w książki.

Po Mszy św. i śniadaniu uczestnicy spotkania udali się na sesję przedpołudniową, której przewodniczył ks. prałat Bernard Błoński (Archiwum Diecezjalne w Siedlcach). W sesji wzięli udział również dwaj pracownicy naukowcy Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Najpierw przemówił ks. biskup J. Kopiec, który przywitał wszystkich zebranych. Następnie zabrał głos ks. prof. dr hab. Jan Walkusz (KUL), który podziękował za 18 lat sekretarzowania Sekcji Historyków Kościoła przy Episkopacie Polski. Jego następcą na tym urzędzie został ks. dr hab. Tomasz Moskał, prof. KUL.

Pierwszym mówcą był ks. biskup J. Kopiec, który wygłosił referat zatytułowany *Pius VII i nowa sytuacja Kościoła po Kongresie Wiedeńskim*. Na początku referent zwrócił uwagę, że pontyfikat papieża Piusa VII (1800-1823) przypadł na trudny okres wyjątkowo wrogiej postawy rewolucyjnej Francji względem Kościoła, co dotknęło w pierwszym rządzie Stolicę Apostolską i papieża osobiście. Już papież Pius VI (1775-1799) zakończył życie na wygnaniu we Francji, jednak wybór jego następcy, którym został daleki krewny poprzednika Barnaba Chiaramonti czyli Pius VII, dokonał się w Wenecji. Nowy papież liczył na ułożenie relacji z Napoleonem Bonaparte na zasadach respektowania własnej podmiotowości. Tymczasem zwycięski Napoleon nie szczędził

¹ Z. S o b o l e w s k i, *Imię Twoje wystawiamy. Dzieje Diecezji Siedleckiej (1818-2018)*, Siedlce 2018, s. 9.

papieżowi upokorzeń, aż w 1809 r. zlikwidował Państwo Kościelne, a samego papieża uwięził na terenie Francji. Po klęsce Napoleona w 1814 r. papież doczekał się restytucji swych rządów w Państwie Kościelnym i powrócił do Rzymu. Nie podjął kroków odwetowych wobec tych, którzy w poprzednim okresie opowiadali się przeciw papiestwu. Po Kongresie Wiedeńskim, dzięki talentowi sekretarza stanu kard. E. Consalviego, starał się nawiązać pomyślne relacje z państwami, zwłaszcza poprzez zawieranie konkordatów (Bawaria, Francja, Królestwo Obojga Sycylii) oraz układy z Rosją i Prusami. Szczególną uwagę kierował na Rosję, z czym wiązał nadzieje na poprawne relacje Kościoła rzymskokatolickiego i unickiego. Z tego ducha płynęła decyzja o nowym podziale administracyjnym Kościoła w Królestwie Polskim.

Drugim referentem w sesji przedpołudniowej był ks. dr hab. Tomasz Moskal, prof. KUL. Na wstępie podziękował za obdarzenie go zaufaniem i wybór na sekretarza Sekcji Historyków Kościoła, a następnie omówił temat: *Sieć klasztorów diecezji sandomierskiej 1818-1819*. Mówca przypomniał, że w 1818 r. została utworzona nie tylko diecezja siedlecka, ale także diecezja sandomierska. W jej granicach znalazły się klasztory, które już rok później zostały zniesione. Były to: benedyktyni w Sieciechowie i na Świętym Krzyżu, cystersi w Koprzywnicy, Sulejowie i Wąchocku, kameduli w Rytwianach. Po kasacie klasztorów, na terenie diecezji sandomierskiej pozostało 13 domów klasztornych, które w dużej mierze zostały zniesione w 1864 r. Zarówno pierwsze jak i drugie, posiadały liczne zbiory biblioteczne. Kasowanymi w 1819 r. klasztorami zajął się w szczególności Samuel Bogumił Linde, który wywiózł z nich wiele cennych ksiązek i archiwów zakonnych. Natomiast po 1864 r., wiele tomów przewieziono do seminarium sandomierskiego.

Po wygłoszonych referatach, miała miejsce dyskusja na temat utraconych księgozbiorów w XIX wieku, podczas której zabrali głos m.in. ks. arcybiskup E. Piszcz, ks. prof. dr hab. Józef Mandziuk i ks. dr hab. Stanisław Cieślak SJ, prof. AIK.

Trzecim mówcą tego dnia był ks. prof. dr hab. Wojciech Guzewicz z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, który zaprezentował referat pt. *Spór o diecezję*. Podjął się w nim rozwiązanie problemu nazwy diecezji funkcjonującej w Sejnach w latach 1818-1925. W sporze o nazwę diecezji powołał się na źródła, za które uznał przede wszystkim podstawowe dokumenty papieskie, zawarte w *Bularium Romanum*

i oficjalnych drukach źródłowych. Dalszym ich uzupełnieniem stały się dla niego akta wytworzone przez konsystorz biskupa i rosyjskiego gubernatora na przestrzeni istnienia diecezji, źródła drukowane z XIX i XX wieku oraz literatura przedmiotu. Dogłębna analiza i ocena jednych i drugich materiałów pozwoliła prelegentowi na skonstatowanie tezy o prawdziwości określenia „diecezja sejneńska czyli augustowska” i tym samym odrzuceniu innych terminów na określenie diecezji w Sejnach, które – niestety – pojawiają się w różnych publikacjach.

Czwartym referentem w sesji przedpołudniowej był ks. prałat Bernard Błoński, który w swoim wystąpieniu przedstawił temat: *Męczennicy Podlascy. Pamięć i świadectwo*. Mówca skupił się na ukazaniu trudnej sytuacji unitów w II połowie XIX wieku. Męczennicy podlascy, którzy nie zgodzili się z kasatą unickiej diecezji chełmskiej i przymusowym podporządkowywaniem unitów Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej, ponieśli śmierć męczeńską 24 stycznia 1874 r. przed świątynią w Pratulinie. Do podobnych krwawych wydarzeń doszło 17 stycznia 1874 r. w Drelowie. Pamięć o męczennikach zachowała się wśród mieszkańców. W 1938 r. diecezja siedlecka rozpoczęła proces męczenników, który jednak zatrzymał wybuch II wojny światowej i niekorzystna powojenna sytuacja polityczna w Polsce. Dnia 18 maja 1990 r. szczątki zamordowanych unitów przeniesiono do kościoła parafialnego pw. świętych Apostołów Piotra i Pawła w Pratulinie. Beatyfikacji 13 męczenników z Pratulina dokonał 6 października 1996 r. papież Jan Paweł II. Po uroczystości beatyfikacyjnej, w latach 1996-1999, odbyła się w diecezji siedleckiej misja ewangelizacyjna z relikwiami męczenników i obrazem Matki Bożej. Prelegent dodał, że w diecezji siedleckiej siedem szkół ma za patrona męczenników podlaskich.

Po referatach głos w dyskusji zabrali: ks. dr hab. Józef Łupiński i ks. Bernard Błoński. Poruszono także sprawy organizacyjne. Ks. prof. dr hab. Józef Mandziuk przedstawił aktualny stan prac nad kolejnym tomem *Słownika Polskich Teologów Katolickich*. Dalej głos zabrali ks. prof. dr hab. Waldemar Graczyk (UKSW) oraz ks. arcybiskup Adam Szal, który przypomniał, że toczy się proces beatyfikacyjny rodziny Ulmów z Markowej. Proces ten prowadzi Archidiecezja Przemyska. W 2016 r. otwarto w Markowej Muzeum Polaków Ratujących Żydów im. Rodziny Ulmów. Ks. arcybiskup A. Szal obdarował każdego uczestnika spotkania egzemplarzem książki s. Marii Elżbiety Szulikowskiej, sługi Jezusa, pt. *Markowskie bociany. Opowieść o boha-*

terskiej Rodzinie Wiktorii i Józefa Ulmów (Przemyśl 2017). Po dyskusji uczestnicy spotkania udali się na obiad, a zaraz po nim wyruszyli autokarem i busem na sesję wyjazdową, która była okazją do zapoznania się z bogactwem dziedzictwa narodowego i kościelnego Podlasia. Przewodnikiem po pięknej i nierzadko mało znanej ziemi podlaskiej był ks. B. Błoński.

Pierwszym miejscem zwiedzania była najstarsza państwowa stadnina koni w Polsce w Janowie Podlaskim. Ściśle mówiąc znajduje się ona w odległej od Janowa o dwa kilometry miejscowości Wygoda. Została założona po wojnach napoleońskich, 17 grudnia 1817 r., w celu odbudowy hodowli koni. Stadnina przechodziła trudne okresy, związane z konfliktami zbrojnymi, które spadały na Polskę w XIX i pierwszej połowie XX wieku. Stadnina słynie z hodowli koni czystej krwi arabskiej. Równie znakomite są hodowane tu konie angloarabskie.

Następnym punktem programu była pięknie odnowiona barokowa kolegiata Trójcy Świętej w Janowie Podlaskim. W towarzystwie gospodarza świątyni, ks. proboszcza miejscowej parafii, prałata Stanisława Grabowieckiego, zwiedziliśmy kościół i jego kryptę, w której znajdują się odrestaurowane sarkofagi spoczywających tu biskupów janowskich: Adama Naruszewicza (eks-jezuita), Franciszka Kobielskiego, Antoniego Wołłowicza i Józefa Twarowskiego. Ks. prałat S. Grabowiecki zaznaczył, że „szczątki biskupów w tych drewnianych, nie otwieranych od 200 lat trumnach, zachowały się wprost idealnie. Zresztą mamy na to stosowną dokumentację. Do tego stopnia idealnie, że można by zrobić biskupowi zdjęcie, po lekkim retuszu wkleić do paszportu i nikt by się nie poznał, że ta osoba nie żyje od dwustu lat. Tak wyraźne są rysy twarzy, tak dobrze zachowały się ciała! Myślę, że wpływ na to miał specyficzny mikroklimat pod kościołem, ale też na pewno jakiś rodzaj balsamowania zwłok po śmierci”². W świątyni na uwagę zasługuje barokowy główny ołtarz Trójcy Świętej, ołtarze boczne, prospekt organowy, para stali kanonickich, drewniana neoregencyjna ambona, obrazy dobrych mistrzów, czy wolno stojący pomnik biskupa Adama Naruszewicza, wykonany z białego marmuru przez znanego rzeźbiarza Tomasza Oskara Sosnowskiego (1810-1886). Kolegiata jest miejscem kultu św. Wiktora, męczennika rzymskiego

² Zob. *Przed nami wielkie święto parafii, gminy i całej diecezji*, „Janów Podlaski”. Biuletyn Informacyjny Gminy Janów Podlaski, grudzień 2017, nr 1-2 (3-4), s. 4.

z III wieku, i posiada jego relikwie. Obok kolegiaty Trójcy Świętej znajdują się budynki dawnego seminarium duchownego (1685-1939), użytkowane obecnie przez Zespół Szkół. Przed budynkami stoi statua św. Stanisława Kostki SJ (1550-1568), patrona młodzieży.

Następnym punktem, starannie opracowanego programu, była krótka wizyta w odnowionym pałacu Cieleśnica, który należy do sieci uroczu położonych nadbużańskich dworów i pensjonatów. Potem wyruszyliśmy do Pratulina, gdzie zwiedziliśmy Sanktuarium Błogosławionych Męczenników Podlaskich. Mieści się ono w parafialnym późnoklasycystycznym kościele pw. św. Piotra i św. Pawła, wzniesionym w 1838 r. Znajdują się w nim relikwie męczenników z Pratulina i cenna ikona Matki Boskiej z XVII wieku wykonana na blasze. Nadto w prezbiterium wiszą dwa obrazy, jeden z nich przedstawia tajne misje jezuitów wśród unitów. Na miejscu męczeństwa unitów z 1874 r. postawiono w 2012 r. drewniany kościół przeniesiony ze Stanina. To miejsce nazwano Martyrium Pratulińskim.

Drugiego dnia spotkania, w piątek 6 kwietnia, o godz. 7.30 uczestnicy spotkania odprawili w kaplicy seminaryjnej koncelebrowaną Mszę św. Przewodniczył jej ks. arcybiskup A. Szal, a kazanie wygłosił ks. biskup J. Kopiec. W koncelebrze był też ks. arcybiskup E. Piszcz. Po śniadaniu rozpoczęto sesję przedpołudniową, której przewodniczył o. prof. dr hab. Roland Prejs OFMCap (KUL).

Pierwszym referentem był ks. dr Jacek Wojda (Wyższe Seminarium w Siedlcach), którzy przedstawił referat: *Ks. Stanisław Brzóska – obrońca Ojczyzny*. Prelegent omówił działalność ks. S. Brzóska, która wpisuje się w jubileusz 200-lecia powstania diecezji podlaskiej (dzisiaj siedleckiej), a także 100-lecia odzyskania niepodległości przez Polskę. Ks. S. Brzóska urodził się i wzrastał na Podlasiu w parafii Biała Radziwiłłowska (dziś Biała Podlaska), a po formacji seminaryjnej w Janowie Podlaskim przyjął święcenia kapłańskie w tamtejszej katedrze z rąk ks. biskupa Piotra Pawła Beniamina Szymańskiego OFMCap 25 lipca 1858 r. Posługiwał jako wikariusz w parafiach w Sokołowie Podlaskim i w Łukowie. Jego patriotyzm uaktywniał się stopniowo wraz z rozbudzaniem się narodu 30 lat po powstaniu listopadowym. Przez 6 miesięcy był więźniem w twierdzy w Zamościu, ponieważ odważył się zwrócić uwagę rosyjskim żołnierzom, przeszkadzającym we Mszy św. w łukowskim kościele. Wraz z duchowieństwem dekanatu łukowskiego podpisał apel do władz carskich o respektowanie praw narodu polskiego

i Kościoła. Był człowiekiem wielkiej modlitwy. Wziął sobie głęboko do serca sprawę ciemzonego narodu. Poświęcił życie za wiarę i naród. Uczestniczył w konspiracji przed powstaniem styczniowym i od samego początku włączył się w nie aktywnie. Za tę działalność zapłacił najwyższą cenę. Został powieszony jako buntownik na szubienicy w Sokołowie Podlaskim 23 maja 1865 r. Pozostawił po sobie pamięć wzorowego kapłana, bohaterskiego kapelana i niezłomnego dowódcy oddziału powstańczego.

Drugim mówcą był ks. dr Kazimierz Dąbrowski (dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego w Łodzi), który ukazał *Łódzką działalność ks. Henryka Przeździeckiego, późniejszego biskupa siedleckiego*. Referent przedstawił życie ks. H. Przeździeckiego do 1 stycznia 1910 r., tj. do momentu mianowania go przez ks. biskupa Wincentego Chościak-Popiela proboszczem parafii św. Józefa w Łodzi, a następnie ukazał jego działalność w Łodzi w latach 1910-1918. W tym okresie był on proboszczem parafii, wikariuszem generalnym i administratorem apostolskim oraz łącznikiem ze Stolicą Apostolską, który informował ją o sytuacji Kościoła pod zaborami. Jego duszpasterska posługa przypadła na okres szybkiego rozwoju Łodzi, która przyciągała do siebie masy chłopów, tworzących warstwę robotniczą. Mówca wspominał też o jego działalności w Tymczasowej Radzie Stanu, jako przedstawiciela duchowieństwa zaboru pruskiego. Gdy papież Benedykt XV bullą z 24 września 1918 r. wskrzesił diecezję podlaską, mianował ordynariuszem tejże diecezji księdza infulata H. Przeździeckiego. Zmarł on nagle 9 maja 1939 r. w Ortelu Podlaskim i został pochowany w podziemiach katedry siedleckiej.

Po przerwie na kawę wystąpił z referatem ks. kanclerz Jan Babik (Diecezja Siedlecka). Temat referatu: *Homo Dei – Biskup Ignacy Świrski (1885-1968)* został wybrany nieprzypadkowo, jest jak najbardziej aktualny i wiąże się także z jubileuszem 200-lecia diecezji siedleckiej. I. Świrski wstąpił do Seminarium Duchownego Archidiecezji Mohylewskiej. Jako nieprzeciętnie zdolny intelektualnie, pokorny i wyjątkowo pracowity alumn na dalsze studia został wysłany do Rzymu, gdzie studiował filozofię i teologię na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim. W 1914 r. opuścił Rzym i powrócił do Petersburga. Prowadził wykłady teologii moralnej w Mohylewskim Seminarium Duchownym. Przez jakiś czas kierował katedrą teologii moralnej w Petersburskiej Akademii Duchownej. Od września 1918 do marca 1919 r. pracował jako nauczyciel i dyrektor gimnazjum polskiego w Dyneburgu. Po odzyskaniu niepodle-

głości przez Polskę został kapelanem wojskowym. W okresie międzywojennym był wykładowcą teologii moralnej w Uniwersytecie Stefana Batorego. Po zakończeniu wojny pełnił obowiązki rektora Wyższego Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Białymstoku i na tym urzędzie 12 kwietnia 1946 r. zastała go nominacja na biskupa diecezji siedleckiej czyli podlaskiej. Pasterzował diecezji przez 22 lata. Był inwigilowany przez UB. Był gotowy na męczeństwo. Zmarł w opinii świętości. Wymagał wiele od siebie, a jednocześnie był bardzo wyrozumiały wobec kapłanów. Emanował cnotami: pokorą i cierpliwością oraz hojnością i szczodrością wobec biednych. W przeddzień 50-tej rocznicy śmierci tego świętobliwego kapłan i dobrego pasterza, 24 marca 2018 r., w sobotę przed Niedzielą Palmową, po uzyskaniu „nihil obstat” Konferencji Episkopatu Polski i Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych przez ks. biskupa K. Gurdę, w katedrze siedleckiej, gdzie spoczywają jego doczesne szczątki, odbyło się uroczyste rozpoczęcie jego procesu beatyfikacyjnego i kanonizacyjnego. Podczas pogrzebu ks. biskupa I. Świrskiego, w którym wziął udział także ks. kard. K. Wojtyła, Sługa Boży kard. Stefan Wyszyński mówił z przekonaniem o nadzwyczajnym życiu współbrata w kapłaństwie: „Szczególnie jednak pasuje mi do tej postaci miano: Homo Dei – Człowiek Boży. On żył Bogiem, był pełen Boga. Wszystkie kategorie jego myślenia i działania były przejawem Boga. Odznaczał się dziecięcą wiarą, nie miał wątpliwości w wierze. Cechowała go chrześcijańska prostota i pokora”³.

W dyskusji nad referatami zabrali głos: ks. biskup J. Kopiec, ks. prof. dr hab. R. Prejs OFMCap (KUL), ks. prof. dr hab. Janusz Zbudniewek OSPPE, ks. B. Błoński, ks. dr P. Górecki. Następnie ks. biskup J. Kopiec przeszedł do spraw organizacyjnych. Podziękował ks. prof. dr hab. J. Walkuszowi (KUL) za 18 lat sekretarzowania Sekcji Historyków Kościoła i przywitał nowego jej sekretarza ks. dr hab. T. Moskała. Ks. prof. dr hab. J. Walkusz zapowiedział, że nadal będzie redagował serię: *Kościół w Polsce. Dzieje i kultura*. Z kolei brat dr hab. Michał Gronowski OSB zaprosił na następne spotkanie księży profesorów i wykładowców historii Kościoła do opactwa w Tyńcu. Jako powód podał 80. rocznicę odnowienia tego opactwa, do którego benedyktyni powrócili w 1939 r. Ponadto zwrócił uwagę, że zbliża się 200. rocznica erygowania diecezji tyńskiej, którą powo-

³ Cytat za: M. Ś w i d e r, *Biskup Ignacy Świrski. Świadek miłosierdzia Bożego*, Siedlce 2018, s. 33.

łał do życia w 1821 r. papież Pius VII. Biskupem diecezji tynieckiej został mianowany austriacki benedyktyn, Grzegorz Tomasz Ziegler (1770-1852). W 1826 r. siedziba biskupstwa została przeniesiona do Tarnowa. W miejsce diecezji tynieckiej utworzono diecezję tarnowską.

Po obiedzie część uczestników spotkania pojechała jeszcze do Siedlec, gdzie zwiedziła neogotycką katedrę pw. Niepokalanego Poczęcia NMP oraz Muzeum Diecezjalne. Po skarbach małego, ale bardzo bogatego w dzieła kultury narodowej Muzeum oprowadzała pani kustosz Dorota Pikuła, historyk sztuki, specjalista od konserwatorstwa sztuki kościelnej. Perłą Muzeum jest obraz El Greco (Dominikosa Theotokopulosa) *Ekstaza św. Franciszka*, jedyny w polskich kolekcjach muzealnych obraz tego niezwykłego artysty. Z obawy o jego bezpieczeństwo przez 40 lat obraz był ukrywany w Kurii Diecezji Siedleckiej. Nie tak dawno obraz El Greco, który zapoczątkował sztukę współczesną, został poddany zabiegom konserwatorskim w Krakowie. Specjaliści z Muzeum Narodowego w Krakowie przywrócili arcydziełu pierwotny blask. Przy okazji prac konserwatorskich i restauracji konserwatorzy dokonali nowych odkryć, m.in. odsłanili i wyeksponowali czerwone linie, które są promieniami Boskiego światła nakierowanymi na stygmaty świętego oraz wykryli, że stygmaty na habicie świętego wtórnie dodano w XX wieku i oryginalnie tam nie występowały.

Spotkanie księży profesorów i wykładowców historii Kościoła w Nowym Opolu k. Siedlec stało się okazją do refleksji nad 200. rocznicą nowego podziału Kościoła katolickiego w Królestwie Polskim. Jednocześnie stworzyło płaszczyznę do wymiany poglądów w środowisku historyków Kościoła, prezentacji własnych osiągnięć naukowych, wytyczania kolejnych tematów badawczych oraz podejmowania dalszej współpracy w dziele opracowania różnych aspektów bogatej historii Kościoła w Polsce. Zgodnie z tradycją, wygłoszone podczas spotkania referaty zostaną opublikowane w kolejnym tomie publikacji *Kościół w Polsce. Dzieje i kultura*.

Słowa podziękowania i wdzięczności za zorganizowanie spotkania należą się ks. biskupowi ordynariuszowi Kazimierzowi Gurdzie, który gościnnie i serdecznie przyjął jego uczestników. Wiele wysiłków w przygotowanie i sprawny przebieg spotkania włożyli: ks. kanclerz Jan Babik, ks. dyrektor ds. ekonomicznych Krzysztof Domański oraz rektor WSD w Nowym Opolu k. Siedlec ks. kan. dr Piotr Paćkowski wraz z seminarzystami.
